

คำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมกลอนสวด เรื่อง "พระเจ้า เข้าสู่นิพพาน" กับความเชื่อในสังคมไทย¹

The teaching in the chanting poem "Lord Buddha entered the
Nirvana" and the local beliefs in the Thai society

มัชฌิมา วีรศิลป์²

นันท์ชญา มหาจันทร์, Ph.D.³

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภท
กลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" กับความเชื่อในสังคมไทย โดยศึกษาจากเอกสาร
ลำดับที่ 350 เรื่อง พระเจ้าเข้านิพพาน "บัญญัติเอกสารโบราณ หมวดวรรณคดี หมู่กาพย์
(กลอนสวด) ประเภทสมุดไทย เล่ม 2 ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
พุทธศักราช 2541" 144 หน้า เนื่องจากเอกสารมีความสมบูรณ์ของต้นฉบับมากพอ
ที่จะนำมาใช้ศึกษาได้

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำสอน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอน
สวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" กับความเชื่อในสังคมไทย พบความสัมพันธ์ 6 ประการ
ประการแรกคือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา เรื่อง การศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวด: กรณีศึกษาวรรณกรรม
กลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน"

² นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

³ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ชีวิตอยู่ในสังคม ประการที่สองคือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ประการที่สามคือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม ประการที่สี่คือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม ประการที่ห้าคือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ และประการที่หกคือ วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก

ABSTRACT

The article described the relations between the Thai beliefs and the teachings appeared in the manuscripts of the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem by studying the 144 pages of the 350th manuscripts of the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem as stated in the the Second book of the Ancient Record on Chanting Poem Literature of the Ancient Languages Segment, National Library, Department of Fine Arts 1998.

The Manuscript is deemed containing sufficient information enough to be interpreted for educational purposes.

During the course of study, it is become apparent that there are 6 relations linking the Thai beliefs and the teachings appeared in the manuscripts as the following. Firstly, the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem is a set of guidelines for social livelihood. Secondly, the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem helps people to discipline. Thirdly, the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem is a catalyst that attracts people and encourages them to follow its teachings.

Next, the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem is considered a set of decisive criteria in determining human behaviors. The fifth point being that the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem enhances the relationship between people and supernatural conditions. The final apparent relation is that the Lord Buddha Entered the Nirvana Chanting Poem helps people to control their conscience.

ศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม เพราะศาสนามีกำเนิดมาจากความเชื่อของคนในสังคม ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม เพราะความเชื่อทางศาสนาเป็นความเชื่อที่มีเหตุผล และอธิบายสิ่งที่คนสงสัยได้อย่างแจ่มชัด (กิ่งแก้ว อัดถากร และ ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมธิราช 2542, 662) เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพิธีกรรม วิถีชีวิต และความเชื่อของคนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กิ่งแก้ว อัดถากร และ ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ กล่าวว่า ความเชื่อในแต่ละสังคม แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ความเชื่อที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาประจำชาติ และความเชื่อพื้นบ้าน (สุโขทัยธรรมธิราช 2542, 662)

ความเชื่อที่เป็นระบบศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่มาจากอภิปรัชญาทางศาสนามีระบบและรายละเอียดอย่างชัดเจน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการอุบัติบังเกิดของโลก มนุษย์ สัตว์ ทำให้มีรูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติให้บุคคลที่นับถือศาสนานั้นๆ ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ความเชื่อที่มาจากอภิปรัชญาทางพุทธศาสนา จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพิธีกรรม และวิถีชีวิตของชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อพื้นบ้าน หมายถึง ความเชื่อที่ได้มีการอ้างระบบเหตุผลเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ได้หมายความว่า ความเชื่อพื้นบ้านเป็นความเชื่อที่ขาดเหตุผล หากวิเคราะห์หาเหตุผลเบื้องหลังความเชื่อพื้นบ้านก็จะพบเหตุผลที่แฝงอยู่ (สุโขทัยธรรมธิราช 2542, 663) เช่น ห้ามนั่งขวางบันได เพราะไม่เป็นมงคลแก่ตัว เมื่อวิเคราะห์ถึงเหตุผล น่าจะเป็นเพราะจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ขึ้นลงบันได และป้องกันมิให้มีการกีดขวางทางขึ้นลงบันได หรือข้อห้ามที่ว่า ห้ามร้องเพลงต้อนรับประทานอาหาร เพราะจะได้สามีหรือภรรยาสูงอายุ เมื่อวิเคราะห์เหตุผล น่าจะเป็นเพราะจะทำให้สาลักอาหาร เป็นต้น

เหตุที่ความเชื่อพื้นบ้านปรากฏอยู่ในสังคมไทยและสืบทอดกันจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจาก ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาในสังคมไทย ชาวไทยยึดถือความเชื่อพื้นบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ การนับถือผี และการบูชาเจ้าที่เจ้าทาง เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาก็มิได้โจมตีหรือปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ ความเชื่อพื้นบ้านจึงคงอยู่คู่กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และปรากฏอยู่ในรูปธรรมที่ผสมผสานกันเป็นอย่างดี แม้ว่าความเชื่อพื้นบ้านบางอย่าง เช่น การนับถือผี หรือ

การทำบุญเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์ จะแสดงถึงความไม่เข้าถึงแก่นสารของพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านมีระบบที่เข้ากันได้คือ มุ่งผลเพื่อความสงบสุขในสังคม ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันแล้วสบายใจ (สุโขทัยธรรมราช 2542, 726) เมื่อพระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้องพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่กลมรวมเข้ากับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากลักษณะของสังคมไทย เน้นความเข้ากันได้มากกว่าความขัดแย้ง (สุโขทัยธรรมราช 2542, 727)

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย จำเป็นจะต้องมีกรอบกฎ เกณฑ์ ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติตน เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น การที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันนั้นปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม จำเป็นต้องสร้างสำนึกขึ้นในจิตใจ แต่เนื่องจากวิสัยของมนุษย์ไม่ชอบให้สอนกันตรงๆ (พิทยา สายหู 2525, หน้า 53) การอบรมสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติตนเป็นคนดี มีความประพฤติอยู่ในกรอบเกณฑ์ของสังคม จึงต้องอาศัยกุศโลบายหรือวิธีการต่างๆ ในการปลูกฝังความเชื่อ แนวทางปฏิบัติตน และข้อห้ามต่างๆ ที่จะช่วยเตือนสติให้ผู้นั้น รู้จักวิธีประพฤติปฏิบัติตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

จากที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า วิสัยของมนุษย์นั้น ไม่ชอบให้สอนกันตรงๆ การสั่งสอนศาสนาและศีลธรรมโดยตรงนั้น บางครั้งอาจยังชักจูงใจให้คนเชื่อถือโดยแท้จริงไม่ได้ จำเป็นต้องสั่งสอนโดยทางอ้อมด้วยการยกตัวอย่างชี้แจงให้เห็นคติธรรม ชาวไทยในสมัยก่อนจึงมีความคิดแบบคายในอันที่จะหาวิธีอบรมสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการผูกคำสอนขึ้นเป็นบทสวดที่มีความไพเราะในเชิงถ้อยคำและโวหาร เพื่อให้ผู้นั้นเกิดความสนใจที่อยากจะรับฟังคำสอนต่างๆ ด้วยความเพลิดเพลินและเต็มใจ

เมื่อมีการผูกคำสอนร้อยเรียงขึ้นเป็นงานวรรณกรรม สิ่งที่ปรากฏในงานวรรณกรรมทุกยุคทุกสมัยคือ "ความเป็นไปของสังคม" กล่าวคือสังคมของผู้ประพันธ์ย่อมมีส่วนในการเข้าไปกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของงานวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นไม่มากนักน้อย วรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างอาจปฏิเสศได้ ทั้งนี้เพราะผู้ประพันธ์เพียงคนเดียวก็เปรียบเสมือนคนสามคน คือ เป็นนักประพันธ์ เป็นหน่วยหนึ่งของคนในรุ่นนั้น และเป็นพลเมืองของสังคม (วิทย์ ศิวะศรียานนท์ 2515, 285) เมื่อนักเขียน เป็นพลเมืองของสังคม เป็นหน่วยหนึ่งของประชากรในยุคสมัยของตน และเป็น

ผู้สร้างงานวรรณกรรม ผลงานที่สร้างขึ้นย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม หรือสะท้อน
ประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนสะท้อนภาพสังคม ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม
และในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมของสังคมในยุคสมัยของตน ไม่ว่าจะผู้ประพันธ์จะมีเจตนา
ที่จะสะท้อนสังคมของตนให้ปรากฏในงานวรรณกรรมหรือไม่ก็ตาม จึงมีคำกล่าวที่แสดง
ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่า "วรรณกรรมเป็นคั่นช่องแห่ง
ยุคสมัย" (ตรีศิลา ปุณฺณขจร 2557, 5)

วรรณกรรมประเภทกลอนสวด เป็นวรรณกรรมประเภทคำกาพย์ นิยมแต่งกันมา
ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ 3 และยังคงนิยมต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ (พระวรวงศ์วิสิฐ 2502, หน้า 80) เนื้อหาส่วนมากเกี่ยวกับพุทธศาสนาและ
ข้อสั่งสอนต่างๆ มีทั้งที่เป็นข้อสั่งสอนโดยตรงเช่น สวัสดิรักษา พาลีสอนน้อง กลอนสุภาสิต
ต่างๆ ซึ่งกล่าวถึงกฎข้อควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ และคำสั่งสอนทางอ้อม เช่น นิทาน
ต่างๆที่แต่งเลียนแบบชาดกและแฝงมีคติสอนใจ วรรณกรรมเหล่านี้ใช้สวดหรืออ่านเมื่อว่าง
จากสวดมนต์ฟังเทศน์ ในยามที่พุทธศาสนิกชนไปบำเพ็ญกุศลที่วัดหรือใช้สวดในวัน
นักขัตฤกษ์ และในบางโอกาสก็มีการจัดสวดที่บ้าน ในงานสำคัญ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ และ
งานศพ เป็นต้น วรรณกรรมประเภทกลอนสวดจึงมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวไทย
ทั้งในด้านที่เป็นการจูงใจให้เลื่อมใสในพุทธศาสนา อบรมสั่งสอนในเรื่องบาปบุญคุณโทษ
ให้คติสอนใจ อีกทั้งยังให้ความบันเทิงในขณะที่น่าไปสวดหรืออ่าน ด้วยเนื้อหาที่สอดแทรก
เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน โดยใช้ท่วงทำนองที่ร้อยเรียงขึ้นอย่างมีโวหาร เพื่อให้ผู้อ่านและ
คนในสังคม เกิดความสนใจที่จะอ่านหรือฟังคำสอนเหล่านั้นด้วยความเพลิดเพลิน อีกทั้ง
การที่คนสมัยก่อนนิยมบันทึกวิชาความรู้หรือคำสอนต่างๆ เป็นบทร้อยกรอง เนื่องจาก
จะช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังจดจำความรู้หรือคำสอนเหล่านั้นได้ง่าย เมื่อจำได้แม่นยำก็จะเกิด
ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามโดยไม่สับสน

วรรณกรรมประเภทกลอนสวดที่รวบรวมไว้ในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ
มีอยู่เป็นจำนวนมาก เท่าที่รวบรวมได้มีถึง 141 เรื่อง จำแนกเป็นสำนวนต่างๆ และสมุด
ไทยได้กว่าพันเล่ม ต้นฉบับตัวเขียนเหล่านี้ หอสมุดแห่งชาติได้มาจากหอสมุดวชิรญาณและ
ท้องถิ่นต่างๆ (ตรีศิลา ปุณฺณขจร 2530, หน้า จ) อีกทั้งยังมีบางส่วนที่ได้จากการบริจาค
จากทายาทของเจ้าของสมุดไทยเหล่านี้ด้วย วรรณกรรมประเภทกลอนสวดที่หอสมุด

แห่งชาติได้เก็บรวบรวมไว้ มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการชำระ และตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น นกกระจาบกลอนสวด และสุทรนุกลอนสวด เป็นต้น

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดกับความเชื่อในสังคมไทย ผู้ศึกษาจำเป็นต้องคัดสรรวรรณกรรมกลอนสวด โดยเลือกเรื่องที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อและข้อกำหนดต่างๆ ในการปฏิบัติตนแก่บุคคลต่างๆ ในสังคมโดยตรง และยังคงเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยมในการนำมาใช้สวดหรืออ่านอีกด้วย ความนิยมดังกล่าวสามารถวัดได้จากจำนวนการผลิตซ้ำของวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ที่ได้คัดสรรมาทำการศึกษา

ผู้ศึกษาได้สำรวจวรรณกรรมประเภทกลอนสวด โดยเน้นที่วรรณกรรมกลอนสวดประเภทสอนคติธรรมโดยตรง พบว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นวรรณกรรมกลอนสวดประเภทสอนคติธรรม ที่ปรากฏเนื้อหาคำสอนทั้งในส่วนที่เป็นหลักธรรมจากพระไตรปิฎก และในส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติทั่วไปที่บุคคลประเภทต่างๆ พึงปฏิบัติ นอกจากนี้วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เฉพาะที่หอสมุดแห่งชาติรวบรวมไว้ มีจำนวนมากถึง 7 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 พระเจ้าเข้านิพพาน สมุดไทยขาว เส้นหมึกหน้าละ 10 บรรทัด 74 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 14 ตู 115 ต.มัดที่ 33 ชั้น 6/3 ประวัติต้นฉบับเจ้าจอมมารดาชุ่ม ให้เมื่อ พ.ศ. 2453

ฉบับที่ 2 พระเจ้าเข้านิพพานสูตร (นิพพานสูตร) สมุดไทยดำ-ขาว อักษรไทย เส้นหมึก หน้าละ 12 บรรทัด 74 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 15 ตู 115 ต.มัดที่ 33 ชั้น 6/3 ประวัติต้นฉบับ กรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ ให้หอสมุดแห่งชาติ (มปป.)

ฉบับที่ 3 พระพุทธเจ้าเข้านิพพาน (นิพพานสูตร) ต้นฉบับเป็นสมุดไทยขาว อักษรไทย เส้นหมึก หน้าละ 10 บรรทัด 74 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 16 ตู 115 ชั้น 6/3 มัดที่ 33 ประวัติต้นฉบับ หอสมุดแห่งชาติซื้อเมื่อ พ.ศ.1450

ฉบับที่ 4 พระเจ้าเข้านิพพาน (นิพพานสูตร) ต้นฉบับเป็นสมุดไทยขาว อักษรไทย เส้นหมึก หน้าละ 12 บรรทัด 74 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 16 ตู 115 มัดที่ 33 ชั้น 6/3 ประวัติต้นฉบับ หอสมุดแห่งชาติซื้อเมื่อ พ.ศ. 2464

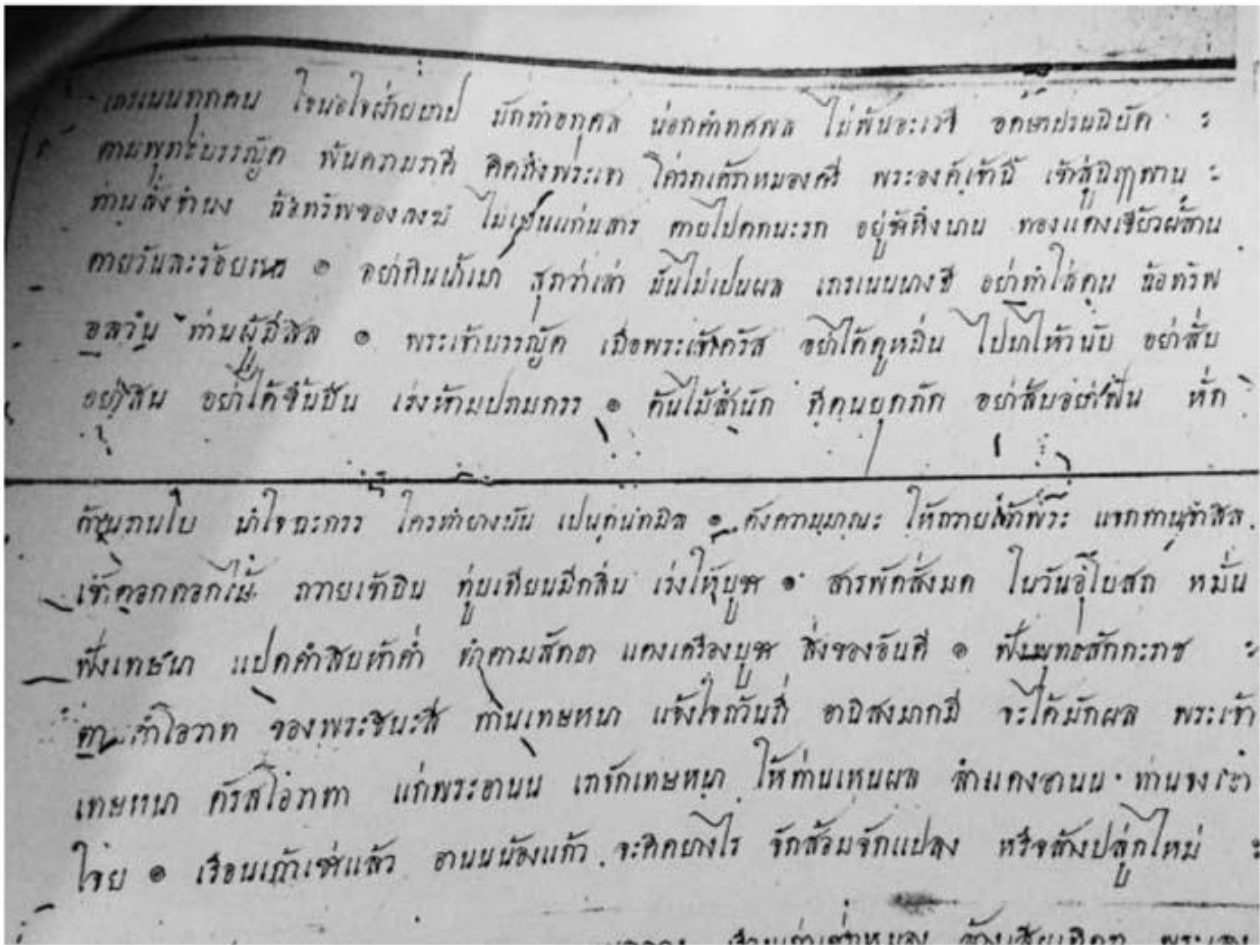
ฉบับที่ 5 พระเจ้าเข้านิพพาน สมุดไทยขาว อักษรไทย เส้นหมึก หน้าละ 10 บรรทัด 44 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 17 ตู 115 มัดที่ 33 ชั้น 6/3 ประวัติต้นฉบับ หอสมุดแห่งชาติซื้อเมื่อ พ.ศ. 2450

ฉบับที่ 6 พระเจ้าเข้านิพพาน (นิพพานสูตร) สมุดไทยดำ-ขาว อักษรไทย เส้นหมึก หน้าละ 8 บรรทัด 51 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 17/1 ตู 115 มัดที่ 33 ชั้น 6/3 ประวัตติ ดันฉบับ ทายาทหลวงจรุณกจิวิฑูร มอบให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 เดือนมีนาคม พ.ศ.2518

ฉบับที่ 7 พระนิพพานสูตร หรือพระเจ้าเข้านิพพาน ดันฉบับเป็นสมุดไทยขาว หน้าละ 12 บรรทัด 54 หน้า 1 เล่ม เลขที่ 17/2 ตู 115 ชั้น 6/3 มัดที่ 33 ประวัตติ ได้มาจาก หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช

ดันฉบับที่รวบรวมได้นี้ แสดงความแพร่หลายของเรื่อง "พระเจ้าเข้านิพพาน" ว่า คงเป็นที่นิยมนำไปสวดกันแพร่หลาย จึงมีการคัดลอกต่อกันมา จากการศึกษาเปรียบเทียบ ดันฉบับต่างๆ โดยเฉพาะเนื้อความในส่วนที่ยังไม่ชำรุดสูญหาย พบว่า เนื้อความในส่วน ดันเรื่อง ที่นำมาจากพระไตรปิฎกนั้นมีความคล้ายคลึงกันมาก แต่ในส่วนกลางเรื่องไปจนถึง ส่วนท้ายของเนื้อความ มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในเอกสารลำดับที่ 349 หลังจากบทนิพพานสูตรแล้ว เนื้อหาจึงต่อด้วยบทแม่หม้ายสอนลูก สุภาสิตสอนหนุ่มสาว สวัสดิรักษา บทละครเบ็ดเตล็ด นิราศพระพุทธรบาท และคำศัพท์ต่างๆ แต่ในเอกสารลำดับ ที่ 350 หลังจากบทนิพพานสูตร จะต่อด้วยปกิณกรรมสุภาสิต กรรมบท 10 คาถามัสการ พระพุทธรเจ้า เทศนาสูตรความเรียง และบทแม่สอนลูก เป็นต้น

จากเปรียบเทียบเนื้อหาวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเข้าสู่ พระนิพพานทั้ง 7 ฉบับ ที่หอสมุดแห่งชาติได้รวบรวมไว้ พบว่า เอกสารลำดับที่ 350 เรื่อง พระเจ้าเข้านิพพาน "บัญญัติเอกสารโบราณ หมวดวรรณคดี หมู่กาพย์(กลอนสวด) ประเภท สมุดไทย เล่ม 2 ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พุทธศักราช 2541" 144 หน้า มีความสมบูรณ์ของเนื้อหาและดันฉบับมากพอที่จะนำมาใช้ศึกษาได้ เนื่องจาก การประเมินอายุเอกสารจากตัวอักษรใช้ เป็นลักษณะอักษรไทยที่ปรากฏในสมัยอยุธยา ตอนปลายจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสมุดที่ใช้เป็นสมุดไทยขาว ที่ไม่ทนต่อความชื้น เมื่อเก็บรักษาในที่ซึ่งไม่เหมาะสม เนื้อความในเอกสารหลายส่วนจึงเลือนหาย อีกทั้งมี หลายส่วนที่ชำรุดจากสัตว์และแมลง อาทิ หนู ปลวก เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษา จึงเลือกดันฉบับเอกสารลำดับที่ 350 เรื่อง พระเจ้าเข้านิพพาน มาเป็นตัวบทในการศึกษา ครั้งนี้

ตัวอย่างเอกสารลำดับที่ 350 เรื่อง พระเจ้าเข้านิพพาน เอกสารถ่ายสำเนาจากสมุดไทยขาว

เนื้อหาโดยสังเขปของต้นฉบับเอกสารที่นำมาศึกษามีดังนี้ เอกสารลำดับที่ 350 เรื่อง พระเจ้าเข้านิพพาน "บัญชีเอกสารโบราณ หมวดวรรณคดี หมู่กาพย์ (กลอนสวด) ประเภทสมุดไทย เล่ม 2 ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พุทธศักราช 2541" 144 หน้า เนื้อความในเอกสารประกอบด้วย

- 2.1 นิพพานสูตร ประวัติพระพุทธเจ้าเข้าปรินิพพาน
- 2.2 ปกิณกรรมสุภาษิต สอนให้รู้คุณบิดา มารดา ครู สามี และอย่ามีความประมาท
- 2.3 กรรมบท 10 สอนให้ละอกุศล บำเพ็ญกุศล
- 2.4 คาถานมัสการพระพุทธเจ้า (ส่วนที่ 1)
- 2.5 คาถานมัสการพระพุทธเจ้า (ส่วนที่ 2)

2.6 เทศนาสูตรต่างๆ (ความเรียง)

2.7 แม่สอนลูก สอนให้แม่ระมัดระวังลูกสาวของตนเอง อย่าปล่อยลูกมากนัก

ศาสนา เป็นตัวการสำคัญของการดำรงชีพของมนุษย์ตั้งแต่เกิดถึงตาย (บุญลือ วันทายนต์ 2554, 175) และมนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสนาในหลายลักษณะ เช่น ศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยยึดคำสอนทางศาสนามาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ศาสนาช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมเพื่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมอยู่ร่วมกันเป็นรูปรอยเดียวกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ศาสนาเป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยอาศัยหลักคำสอนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นกลัว เต็มใจ และยินดีปฏิบัติตาม ศาสนาเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมที่ยอมรับศาสนา ในรูปแบบของวิถีประชา คือการยอมรับที่คนส่วนมากในสังคมยอมรับ ปฏิบัติตาม และยึดถือเป็นจารีต ศาสนายังเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศาสนาช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก มนุษย์ยอมรับคำสอนทางศาสนา ยินดีปฏิบัติตามหลักศาสนาจนเกิดความเข้าใจ แจ่มแจ้ง และซาบซึ้งในคำสอนนั้น การยอมรับในรูปแบบนี้เป็นการยอมรับจนเกิดเป็นมโนสำนึก (บุญลือ วันทายนต์ 2554, 176)

ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน"

ภาษาและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ศาสนาใช้สื่อสารทำความเข้าใจ ตลอดจนเผยแพร่คำสอนต่างๆ ให้กับคนในสังคม วรรณกรรมศาสนานั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อและความต้องการด้านจิตใจของคนในสังคม วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นก็เช่นเดียวกันกับวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมในรูปแบบต่างๆ จากการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมอย่างละเอียด พบว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" นี้มีความสัมพันธ์กับสังคม คล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ที่กล่าวไว้ในข้างต้นทั้ง 6 ประการ กล่าวคือ

1. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
2. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม
3. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม
4. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม
5. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ
6. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก

เมื่อสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" กับบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดที่มีต่อสังคมในรูปแบบต่างๆ แล้ว ผู้ศึกษาพบความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ทั้งในรูปแบบของคำสอน ข้อห้าม และข้อความโน้มน้าวใจ โดยสามารถจำแนกได้เป็นประเด็นทั้ง ๖ ข้อตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือและศรัทธาของชาวพุทธ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องพระพุทธเจ้า ในที่นี้คือ ความศรัทธาเกี่ยวกับคำสอนที่กวีสร้างให้เป็นคำสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าก่อนจะเข้าสู่นิพพาน ทั้งในเรื่องการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดคือการนิพพาน และการประพฤติตนตามหลักศีลธรรมต่างๆ ตลอดจนหลักความประพฤติตนตามหลักจารีต

ประเพณีของสังคม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าวรรณกรรมกลอนสวดเรื่องพระเจ้าเจ้าสูนิพพาน นำเสนอเนื้อหาคำสอนที่เป็นพุทธปรัชญาระดับชาวบ้าน โดยเน้นคำสอนที่เป็นหลักในการดำรงชีวิตในสังคมผ่านวรรณกรรมกลอนสวด ที่สามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับชั้นสังคม

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน" มีเนื้อความที่เป็นคำสอนซึ่งหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือและศรัทธาของชาวพุทธผ่านวรรณกรรมประเภทกลอนสวด และผ่านพิธีกรรมการสวดอ่านในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อถ่ายทอดคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติให้แก่คนในสังคม มีดังนี้

ข้าขอเรียนเขียนผูก คำแม่สอนลูก เมื่อแรกเปนสาว เปนกลอนสอนสุ ให้รู้
เรื่องราว ใครมีลูกสาว เล่าสืบกันไป ใครอยากกินแหง ว่าข้าแกลงแต่ง เย้าะเยยไยไฟ
แต่งตามโหวหาร บูราณคำไท แต่ก่อจำได้ ไ่ว้เปนเรื่องราว ใครมีลูกสาว ฟังเรื่อง
ราวไปย ลูกสาวมีอยู่ ฟังดูเปนไร ควนจำใส่ใจ เอาไว้เทิดธา ผูอ่านผู้ฟัง คิดดูโดย
หวัง ดูทหารกลางมา หมี่ไซ้จแกล้ง ค่อนแต่งนินทา อย่าคิดสงกา ว่ารายภายหลัง
ท่านสอน ให้ดี ทีชัวบัตษริ หมี่ภอใจฟัง เพราะตัวชัวชัว ผิดมาแต่หลัง จึงไม่อยู่
ฟัง ลับหลังนินทา ทุกวันนี้เลา เหนเปนใจเบา โง่ง่านักหนา ไม่รู้เรื่องราว ลูก
สาวเลยนา ขึ้นน้ำลงท่า ไปมาแหงใด ทำเนียมมารดา คอยดูคอยว่า หูตาสอดไป
กิริยาพาที ลู่นียางไรย ใจดูหูใส่ อยาไต่ลิมตน

พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน หน้าที่ 132-133

เนื้อความที่ยกมานี้ เป็นคำสอน "คำแม่สอนลูก" ซึ่งผู้แต่งมุ่งที่จะสอนผู้เป็นมารดาว่าควรอบรมดูแลบุตรสาวของตน ว่าให้ดูแลลูกสาวอย่างใกล้ชิด อย่าละเลยลูก ผู้เป็นมารดาต้องคอยอบรมกิริยามารยาท และสอดส่องความประพฤติของบุตรสาวอย่างใกล้ชิด ในส่วนของเนื้อหาคำสอนมีใจความว่า ถ้อยคำสอนเหล่านี้ เป็นคำที่มารดาควรสั่งสอนบุตรสาวตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วัยสาว โดยมีจุดประสงค์ในการแต่งเพื่อให้เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนมิได้ต้องการว่าร้าย หรือเสียดสีผู้ใด แต่หาว่ามีผู้มิพอใจในคำสอนนี้ คงเป็นเพราะตนได้เคยทำผิดพลาดมา (เมื่อฟังคำสอนต่าง ๆ ซึ่งตรงกับที่ตนเคยทำผิดแล้วรู้สึกไม่พอใจ) คำสอนกล่าวย้าว่า มารดาที่ไม่ดูแลบุตรสาว ว่าไปที่ไหน หรือทำสิ่งใด จัดได้ว่าเป็นมารดาที่โง่งอ

ซึ่งผู้เป็นมารดานั้น ควรต้องคอยตักเตือนดูว่าเมื่อลูกสาวของตนทำผิดพลาด อบรมกิริยา มารยาท เอาใจใส่ลูกของตนอยู่เสมอ

2. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยกำกับพฤติกรรมของ มนุษย์ในสังคม

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยใช้กุศโลบายด้านความเชื่อถือและศรัทธาของชาวพุทธ ก็เป็นธรรมดาว่าเมื่อพุทธศาสนิกชนเกิดความเชื่อถือและศรัทธาในคำสอนต่างๆ ที่สืบทอดกันว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน" มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมด้วย เนื่องด้วยเมื่อ คำสอนต่างๆ ถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง คำสอนนั้นย่อมกลายเป็นค่านิยมของ สังคม เมื่อคนในสังคมมีฐานความเชื่อและความศรัทธาในคำสอนที่มาจากพุทธศาสนา อยู่เป็นทุนเดิมแล้ว คำสอนที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมหรือเรื่องราวที่อ้างอิงพุทธศาสนา ทั้งยังใช้กระบวนการถ่ายทอดโดยอิงกับกิจกรรมทางศาสนา คำสอนนั้นจึงมีความสัมพันธ์ กับสังคมอย่างแนบแน่น ในฐานะค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับโดยทั่วไปว่า เป็นสิ่งดี ถูกต้อง หรือไม่ดี ไม่ถูกต้อง และคนส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตามค่านิยม ของสังคม เพราะไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยว หรือถูกทำโทษ (บุญเกษตร อีชโรจน์ 2545, 50) ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้านิพพาน" มีข้อความที่แสดง ให้เห็นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีบทบาทในการช่วยกำกับ พฤติกรรมของคนในสังคม โดยใช้ความเชื่อที่บุคคลมีต่อศาสนา ในที่นี้กล่าวอ้างว่า "พระ เจ้าตรัสเทศนา" ซึ่งลักษณะการกล่าวอ้างนี้ เป็นการเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ในเนื้อหาคำสอน ที่วรรณกรรมพุทธศาสนา และชาดกพื้นบ้านเรื่องต่างๆ นิยมใช้กันเพื่อสร้างศรัทธาให้เกิด แก่ผู้ฟัง ความว่า

อันใจใหญ่พิภพในโลกลกนี้ พระเจ้าตรัสเทศนาว่าสิ่งใหญ่พิภพมีอยู่สิบสอง ประการ 2 หนึ่งตัวไม่สมาคคมแก่ท่านผู้มีปัญญา ไปคบหาแก่ผู้หาปัญญาหมีได้หนึ่ง ไม่พอใจที่จประนิตต์ฟังธรรม คัรณฟังแล้วไม่ประนิตต์ตามหนึ่ง แลเชื่อม ชมหนึ่ง จันจะนอนจกนจเดินมั่งง่วงเงาเหานอน ก็จขาดประโยชนแลมั่ง

ผลหนึ่ง มักเจรจาหมีจึงยาบเข้าสำหรับหนึ่ง มักเกียจคร้านการกุศลหนึ่ง สวดมน
ไว้พระฟังธรรมหนึ่ง ตัวมียถาสักหมีได้เลี้ยงบิดามาตา ชึ่งท่านผู้มีคุณแก่ตัว 2
หมีได้ย่ำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่สมณชีพรามหนึ่ง ลวงสงฆเถรยาจกหนึ่ง ว่าผู้เป็นเจ้าของขาด
สิงอันใดโยมจถวาย ครั้นไปเอาไม่ได้ แลไม่ให้กระยาจกหนึ่ง ตระหนี่ต่อบิดามา
ตาคะณาญาติกาพี่น้องมีสิ่งใดใส่แต่ปาก ครั้นทูลหาผู้ใจเป็นเพื่อนตัวหมีได้
หนึ่งเป็นคนนักเลงมากกรุกสกากินสุราเล่นเบียดชนไก่ การฉนั้นจะให้เสียทรัพย์ หนึ่ง
ตัวแก่ชรามีภรรยาสามี นุ่มสาวงามกว่าตัวนักมักตองระวังระไว สิ่งอื่นที่หมีควน
ทำก็ทำได้ด้วยรัก หนึ่งภรรยาเป็นคนเลงหมีรู้จักการบ้านการเรือนจให้ฉิบหาย
ทรัพย์ หนึ่งมักเสพยาเมื่จเจรจาด้วยแพศยาพาล แลจให้เสียทรัพย์เกิดโทษหนึ่ง
สิบสองประการดังนี้แล

พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน หน้าที่ 115-116

เนื้อความที่ยกมากล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่กล่าวถึงความวิบัติต่างๆ ว่า
เกิดจากพฤติกรรมใดบ้าง โดยจำแนกเป็นข้อๆ คือ เหตุแห่งความวิบัติ (ฉิบหาย) มีอยู่ 12
ประการ คือ ไม่สมาคมกับผู้มีปัญญา คบหากับคนโง่ ไม่สนใจปฏิบัติฟังธรรม หรือฟังธรรม
แล้วไม่ปฏิบัติตาม ง่วงหงาวหาวนอนอยู่เสมอ(เกียจคร้าน) พุดคำหยาบ ไม่ทำการกุศล
ไม่สวดมนต์ไหว้พระ ไม่เลี้ยงดูบิดามารดา ไม่เคารพผู้สูงอายุและผู้ทรงศีล หลอกหลวงพระสงฆ์
หลอกหลวงยกจก ตระหนี่ต่อญาติพี่น้องและบิดามารดา ดื่มสุราและเล่นการพนัน ฟังใจ
เพศตรงข้ามที่มีอายุน้อยกว่า มีคู่ครองที่ไม่ดี จากข้อคำสอนต่างๆ นี้ ทำให้เห็นได้ว่า
วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" นี้ มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรม
ของมนุษย์ในสังคมอย่างชัดเจน

3. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวเร้าและจูงใจให้ มนุษย์ปฏิบัติตาม

เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยว หรือถูกทำโทษ และ
คำสอนในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ก็มีความสัมพันธ์กับ
สังคมอย่างแนบแน่น ในฐานะค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ วรรณกรรม

กลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" จึงมีบทบาทในฐานะที่เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงคำนิโทษหรือได้รับการยอมรับในสังคมของตน เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้น จะปกป้องตนเองจากการถูกวิจารณ์หรือตำหนิ (บุญเกษตร อีชโรจน์ 2545, 37) และต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการแสดงออกของตนเอง ทำให้มนุษย์ยอมทำตามแนวทางที่ยึดถือและถ่ายทอดกันมาในสังคมของตน คำสอน ข้อห้าม จาริต ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศาสนา ดังเช่นคำสอนในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" จึงเป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตามเพื่อที่เข้ากลุ่มในสังคมของตนได้อย่างราบรื่น

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีเนื้อความที่เร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยใช้กุศโลบายว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับการบรรลุสู่นิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมที่น่าเวทนา ซึ่งผู้ที่ทำสิ่งไม่ดีจะต้องได้รับ ในที่นี้คือ ผลกรรมที่จะเกิดแก่มนุษย์ผู้ยินดีในกามคุณทั้งห้า โดยบรรยายถึงความทุกข์เวทนาประการต่างๆ ดังนี้

พระเจ้าตรัสเทศนาว่าสัตว์ทุกวันนี้ยินดีกามคุณทั้งห้า ครีรูปหนึ่ง เสียงหนึ่ง กลิ่นหนึ่ง รสหนึ่ง สัมผัสถูกต้องหนึ่ง จึงเกิดโจรกำรบพุ่งพันแทงกัน แลเรียนลีลปสาศไปบิชาย จึงไต่ความทุกข์เดือดร้อน แลภรรยาสามีทั้งนี้ 2 ก็เพราะค้นหา 2 ครีความปราถนา อันบุรุษแลษัตริจโห่งดงามเนื้อหนังบริบูรณ์ ษัตรีแต่สืบห้าสิบหก บุรุษจงามแต่ยี่สิบปียี่สิบห้าปี รูปจให้โทษครีแก่ชราคร่ำคร่า เนื้อหนังหดหู่ห้วงอกพันหักเนาเปลี่ยพะพองต่าง 2 ถ้าตายลงวันหนึ่งสองวัน แลจก็จเหมนเนาบุพโลहित ไหลออกจกทวารทั้งเก้า รูปที่ดีที่งามนั้นก็จตายไป นี้แลรูปยังรู้แปรปรวนไม่เที่ยงไม่แท้ จให้ปราศจากมคผลรูปนี้ลจผูกมัดรัดสัตว์ไว้ในสงสาร ถ้ายินดีอยู่ด้วยรูปแลจก็จประมาณอยู่ ในทศกุกุลกำมบทสิบประการ จไปะบายกุมเปนเที่ยงแท้ ถ้าแลรูปเสื่อมความปราถนาในสันตาร จึงผู้นั้นรู้ข้อปรนนิบัติจเอาตัวออกจากสงสารวัต ก็จได้ปะถมณาญทุกุติยฉาณตติยะฉาณจตุฉาณ ตัดบาบธรรมให้ขาดเดจด้วยสมุทเฉจทะประหาร แลจก็บายหน้าเข้าสู่เมืองแก้วครีพระนิพพานเปนอันเที่ยงแท้

พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน หน้าที่ 107-109

เนื้อความที่ยกมาข้างต้น กล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาว่า ผู้ยินดีในกามคุณทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เป็นเหตุให้เกิดการฆ่าฟันกัน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เนื่องจาก ตัณหา คือความปรารถนา หากบุคคลมีความยินดีในกามคุณทั้งห้าที่เป็นสิ่งไม่จริงก็จะตกอยู่ในความประมาทและความเสื่อม ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ หากผู้ใดสละกามคุณทั้งห้าได้ ก็จะมุ่งหน้าเข้าสู่ทางนิพพาน ซึ่งเป็นจุดสูงสุดของการบรรลุนิพพานตามหลักพุทธศาสนา เนื้อความที่ยกมานี้เห็นได้ชัดเจนว่า มีจุดประสงค์เร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม โดยใช้กุศโลบายว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับการบรรลุนิพพาน และความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมที่น่าเวทนา ซึ่งผู้ที่ทำสิ่งไม่ดีจะต้องได้รับซึ่งหลักธรรมและความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ เป็นความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังอยู่ในสังคมชาวพุทธจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอยู่ตลอดมา

4. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม

คำสอนที่ผ่านการถ่ายทอดโดยกระบวนการทางศาสนา เช่น คำสอนในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" บางข้ออาจมีความสำคัญถึงขั้นเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม เช่น คำสอนให้กตัญญูรู้คุณบิดามารดา รู้คุณครูอาจารย์ ไม่ทำในสิ่งทีละเมิดศีลห้า และบทบาทหน้าที่ของบุคคลในลักษณะต่างๆ ที่พึงมีต่อสังคมของตน เป็นต้น การยอมรับคำสอนที่อิงกับหลักศาสนา และถ่ายทอดให้เป็นบรรทัดฐานในฐานะค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับโดยทั่วไปว่า เป็นสิ่งดี ถูกต้อง หรือไม่ดี ไม่ถูกต้อง และคนส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตามค่านิยมของสังคม ทำให้คำสอนนั้นเปรียบประดุจกฎเกณฑ์ในสังคม ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามกันมา ในรูปของวิถีประชา

ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีข้อความแสดงคำสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติตนสำหรับสตรีที่พึงกระทำต่อผู้เป็นสามี ซึ่งมีจุดประสงค์ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ต้องการให้คำสอนนี้ เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมของหญิงสาวในสังคมไทย

ว่าไรกับผ้า นบน้อยยอนตัว กัลดหมีขึ้นเสียง กล่าวคำโลมเล่า ไพรเพราะ
 กลมเกลี้ยง หมีได้ขึ้นเสียง เคื่องใจซามี เวลาเข้านอน กราบผ้าเสียก่อน จึงค่อย
 พัดวี บัดฟูกบัดฟ่า นวดพื้นซามี นางนาถนารี ดีกว่าหญิงทั้งหลาย... เมื่อผ้ากินเข้า
 นวลนางนั่งเฝ้า หมีได้เห็นห่าง นางหอมพัดวี ซามีไปพลาบ หมีได้ไกลค่างนาง
 กัลดความอาย กัลดเขาจะดา เขาจะนิินทา ว่าหญิงยาบคาย ผ้านั่งกินเข้าไม่เฝ้า
 ไมกลาย กัลดเขากล่าวร้าย นางรักษาตัว หญิงชั่วชะเบะ เจรจาเลาะและไม่คำรบ
 ผ้า เหนเขาทำชอบ มือปิดปากหั่ว หญิงถ้อยคนชั่ว ไม่กัลดเขาติ ฉินหญิงดีหา
 ยาก หญิงชั่วมีมาก ทังทังแผ่นดิน โมโหม้มาก ปากร้ายทะมิลโคตปรานด่าสั้น
 บได้ปรานี

พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน หน้าที่ 56-57

จากเนื้อหาวรรณกรรมที่ยกมาข้างต้น ทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมไทยสมัย
 ที่เกิดวรรณกรรมฉบับนี้ (วิเคราะห์จากรูปแบบของอักษร และลักษณะของขนบการสร้าง
 หนังสือ น่าจะเป็นวรรณกรรมช่วงกรุศรีอยุธยาตอนปลาย ถึงช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น) ว่า
 บทบาทหน้าที่ของภรรยาที่มีต่อสามีในสมัยก่อน ต้องปรนนิบัติดูแลสามีอย่างไรบ้าง
 เนื้อความจากตัวอย่างข้างต้น กล่าวคือ เมื่อจะกล่าวสิ่งใดกับสามี ให้สำรวมกิริยาให้
 นอบน้อม อย่าขึ้นเสียงกับสามี ให้เลือกใช้คำพูดที่อ่อนหวานไพเราะ อย่าขึ้นเสียงให้สามี
 รู้สึกไม่พอใจ เมื่อถึงเวลาก่อนเข้านอน ให้กราบสามี แล้วมัดฟูก ดูแลที่นอน พัด นวดเพน
 เพื่อให้สามีรู้สึกสบาย จึงจะถือว่าเป็นภรรยาที่ดีกว่าหญิงอื่นทั้งหลาย นอกจากนั้น เมื่อสามี
 จะรับประทานอาหาร ภรรยาที่ดีต้องนั่งเฝ้าสามีเพื่อที่จะดูแลมิให้มีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง
 หากภรรยาคนใดละเลยหน้าที่ต่าง ๆ นี้ ก็จะรอดพ้นจากการคำนิินทาของสังคม

นอกจากนั้นเนื้อความในกลอนสวดยังกล่าวย่ำว่า ภรรยาที่ไม่เคารพสามี โมโห
 ปากร้าย คือหญิงชั่วที่สังคมประณามอย่างไม่ปรานี เมื่อพิจารณาเนื้อความในข้างต้น เห็น
 ได้อย่างชัดเจนว่า ผู้สร้างวรรณกรรมและผู้ถ่ายทอดงานวรรณกรรม ต้องการให้คำสอนนี้
 เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมของหญิงสาวในสังคมไทย

นอกจากนั้นในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ยังปรากฏคำสอน
 ที่กล่าวได้ว่า เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมสำหรับคนในสังคมและปฏิบัติตามกันมา

ในรูปของวิถีประชา ในที่นี้คือ หน้าทีอันพึงปฏิบัติที่บิดามารดาพึงมีต่อบุตร และหน้าที่ของ
บุตรที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ดังนี้

ถ้าบุตรยังอยู่ในครรภ์ บิดามารดาเมตตาแก่บุตร จให้คลอดออกมาได้ง่าย
หมีให้มีอันตระรายแก่บุตรนั้น ครันบุตรเติบโตใหญ่ไปเที่ยวมาได้แล้ว ย่อมตรงมาหา
บิดามารดา 2 มีแต่กรุณาบุตรปลอบโยนบุตร ครันบุตรโตใหญ่แล้ว น้ำจิตรบิดามา
ดาเปนมุทิตา ใจอ่อนคิดจโหมีเยาเรือน ครันบุตรมีภรรยาสามีแล้ว น้ำจิตรบิดามา
ดาเปนอุเบกขามัทยัต ว่าบุตรมีเยาเรือนแล้ว ทำเลี้ยงกันเถิดตามประเวณี พันทุก
บิดามารดาแล้ว ถ้าบุตรมีอายุสมได้ร้อยปี จให้บิดานั่งบ่าขวาโหมาดานั่งบ่าซ้าย
แลบิดามารดาจทำอุจารปะสวะลงบนบ่า แล้วบุตรป้อนเข้าน้ำให้บิดามารดาไปกว่า
จสิ้นอายุร้อยปีนั้น จว่าแทนคุณบิดามารดานั้นก็ว่ายังไม่ได้อ่อน เปนแต่อุปะการะ
แก่บิดามารดา ถ้าบิดามารดาเปนมิจฉาทิฐิไม่ทำบุญให้ทาน แลบุตรสั่งสอนให้ทำบุญ
ให้ทานรักษาศีลฟังธรรมเทศนา ให้ตั้งอยู่ในการกุศลเปนสำมาทิฐิ จึงว่าแทนคุณ
เสมอด้วยมารดา มากกว่าคุณบิดามารดานั้น ให้บิดามารดาคบหาสัปรุษ พระพุทธ
เจ้าเปนมหาสัปรุษอันประเสริฐ พระเจ้าเข้าสู่สูนิพพานไปแล้ว ก็ให้บิดามารดาไปคบหา
พระสงฆ์ แลนักปราชราชบัณฑิต ได้สั่งสอนทางสวรรคนิพพานให้ ครันจบพระธรรม
เทศนา ให้ตั้งอยู่ในการกุศลเปนสำมาทิฐิ จึงว่าแทนคุณเสมอ

พระเจ้าเข้าสู่สูนิพพาน หน้าที่ 119-120

เนื้อความข้างต้นกล่าวถึงหลักปฏิบัติ เกี่ยวกับหน้าที่อันพึงปฏิบัติที่บิดามารดาพึง
มีต่อบุตรตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนเติบโตใหญ่ และหน้าที่ของบุตรที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบแทน
พระคุณบิดามารดาจนสิ้นอายุขัย โดยมีใจความว่า เมื่อบุตรอยู่ในครรภ์ บิดามารดาเมตตา
ควรปกป้องดูแลให้บุตรปลอดภัยและคลอดง่าย เมื่อบุตรเติบโตใหญ่ขึ้นมีเรื่องไม่สบายใจต่าง ๆ
บุตรก็จะมาพึ่งพาผู้เป็นบิดามารดา และผู้เป็นบิดามารดาก็ต้องปลอบโยนบุตรด้วยความ
เมตตาด้วย เมื่อถึงวัยออกเรือน บิดามารดาควรช่วยเป็นธุระให้บุตรของตนตามความ
เหมาะสม และส่งเสริมให้บุตรของตนรู้จักหาเลี้ยงชีพและครอบครัว จึงจะสิ้นหน้าที่ของบิดา
มารดา

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ความยิ่งใหญ่ของพระคุณของบิดามารดานั้นมีมากมายเพียงใด นอกจากนั้น เนื้อความในส่วนถัดมา มีข้อความเน้นย้ำว่า บุญคุณที่ยิ่งใหญ่ของบิดามารดา นี้ไม่ว่าบุตรจะทดแทนไปจนถึงสิ้นอายุขัยของตน ก็ไม่เทียบเท่ากับพระคุณของบิดามารดาที่ดูแลตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนออกรู้อื่น ในเนื้อความกล่าวไว้ว่า ถ้าบุตรมีอายุได้ร้อยปี จะให้บิดานั่งป่าช้าให้มารดานั่งป่าช้า และบิดามารดาจะทำอุจจาระปัสสาวะลงบนป่า แล้วให้บุตรป้อนข้าวน้ำให้บิดามารดาไปกว่าจะสิ้นอายุร้อยปีนั้น จะนับว่าแทนคุณบิดามารดานั้นก็ยังไม่ได้ เนื้อความต่าง ๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยมีค่านิยมที่เน้นการทดแทนพระคุณต่อบิดามารดา ซึ่งค่านิยมการตอบแทนผู้มีพระคุณนี้ ยังปรากฏต่อเนื่องมาจนถึงสังคมไทยปัจจุบันด้วย

ค่านิยมและคำสอนที่สืบทอดมานี้ ได้กลายเป็นแนวทางในเรื่องพฤติกรรมว่า บิดามารดาที่ดี ควรทำหน้าที่อย่างไร และบุตรที่ดีควรมีหน้าที่อย่างไร หากบิดามารดาหรือบุตรไม่ปฏิบัติตามคำสอนนี้ ก็จะได้รับกรกล่าวโทษจากสังคม เมื่อคำสอนเหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่สังคม และแทรกซึมในระบบความเชื่อ คำสอนเกี่ยวกับหน้าที่และความกตัญญูข้างต้น จึงกลายเป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรมให้แก่สังคมโดยปริยาย

5. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวประสานความสัมพันธระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ

ความสำคัญของความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" อีกข้อหนึ่งที่มีปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาที่เป็นพุทธปรัชญาระดับชาวบ้าน คือ การที่วรรณกรรมทางศาสนา เช่น วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีบทบาทเป็นตัวประสานความสัมพันธระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ เช่น เนื้อหาที่เกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย นรก สวรรค์ อุตติชาติ คำอธิบายถึงเหตุและผลของ "กรรม" หรือการกระทำในรูปแบบต่างๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญ เนื่องจากพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้น มีลักษณะปรัชญาและความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือเทพเจ้า การบูชาภูติผี การนับถือเทวดาต่างๆ ที่เชื่อว่าสามารถช่วยเหลือและให้คุณให้โทษแก่ตนได้ ซึ่งความเชื่อดั้งเดิมเหล่านี้ เป็นความเชื่อที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น ในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่"

นิพพาน" มีเนื้อหาคำสอนที่มีรูปแบบของเทวนิยมปรากฏอยู่ผสมปะปนกับหลักพุทธศาสนา และผนวกกับความเชื่อเรื่องกรรม ตลอดจนการกล่าวถึงนรก สวรรค์ เทพบันดาล ที่คนในสังคมยอมรับสืบทอดกันมาว่าศักดิ์สิทธิ์ด้วย โดยมีเนื้อความดังนี้

ในเทศกัมบทสิบประการศรี กายะกำสาม ครีลักรัฟ 1 สำผัสผลาวาท 1 ผรุชวาท 1 มโนกำสามครีอะภิขณาโลภ 1 พยาบาทผูกเวร 1 มิจฉามิทิลิถือผิตเปนช้อบ 1 ทำผู้ใดหมีได้ทำอกุศลด้วย แลตายไปก็จได้สวรรค์ในชั้นจาตุมหรรษาชิกาตาวตึงชายามาตุคติดาจนถึงพรหมสิบหกชั้น ไตชั้นหนึ่งตามวาศหนาของตัวแลถ้าทำอกุศลกำด้วย กายวาจาใจ กำแลกำนั้นเบาบางก็จเปนแต่เปรตเดียรฉานอสุรกาย ผู้ใดทำบาบครันตายไป นายนิริยบาลมาคุมเอาตัวไปให้พญมระราชถามะบางที่สิริคุดอำมาจถาม วาเมื่อยังเปนมะนุษนั้นยังเห็นเทวทูตหาประการ แลไตคิดถึง ทุกขัง อนิจัง อนัตตา อยู่บางฤหาหมีได้ เทวะทูตหา นั้นครีลกอ่อนนอนคลุกมุดคุดหนึ่ง คนเท่าแก่ชราพินหักผ่มงอกผอมถือไม้ทำวางงันหนึ่ง แลคนมแรงก็เรื้อนพะพองหนองไหลถัดคลานอยู่หนึ่ง คนโทษพระมหากระษัรไตรหัดตดินสินมือตัดสี่สะหนึ่ง คนตายลง วันแลเปนพะพองมีบุบโพลหิตยดย้อยอยู่ มีกลิ่นอันเหม็นหนึ่ง ท่านยังคิดถึง ว่าจตายหมีได้วันทุกตัวสัตว์จนี้มีอยู่บางภฯ ถ้าผู้ใดบอกได้ว่าเมื่อข้าวจ้า เปนมะนุษนั้นได้เห็นได้คิดถึง ทุกขัง อนิจัง อนัตตา ท่านก็ปล่อยผุนั้นเสีย ถ้าผู้ใดบอกหมีได้ ท่านก็ว่าหมีไซ่มนุษไซ้สัตรมันนี่เปนคนพาลท่านให้ทำโทษ เอาตัวไปทิงลงในม่อเหล็กแดง บ้างน้ำกรดบ้าง กินหัวข่าต ในเท่ารึงบ้างน้ำแซบบ้างแลไล่แทงพินด้วยหอกด่าบนั้นแล้วให้ ขึ้นตันจิวหนามลูกเปนเปลวไฟ สุนัขน้อยใหญ่แรงกาจิกสับกินทั้งเปนบ้าง ทิงลงในขุมมุดคุดมีหนอนใหญ่เทาลำตานแลเทาเรือโคลนชวนกันอยู่ บางที่ปะทัดเทาลำตานแลกแดง ทอดติดตัวแล้วเอาชวานถ่ากสัตว์ในนรกทนทุกขเวทนาตาง 2 เปนอันมาก แว่นแคว้นนรกมีช้อบ นรกกวางยาวจตุรศัพพันโยชณ มีนรกใหญ่แปดขุม จตุรศรั้อยโยชณมีกำแพงพื้นผ้าแลวไป ด้วยเหล็ก มีประตูสี่ทิศมีบริวารสี่ขุม มีพยายมขุมสี่องค์ 2 ทุก 2 ขุมนรกใหญ่นั้นอายุสัตว์ได้พันหนึ่งปีนรกบ้าง สองพันปีบ้าง จนถึงอสงไขย อายุอะเวจันนั้นนับพระอาทิตย์พระจันสองไม่ถึงบ้าง สัตวไปเสวยทุกขเวทนาอยู่ทั้งนี้ เพราะว่าจะทำกำใส่ตัวเอง แต่สัตตนกร้องให้ รongครางทุกเพลารাত্রี อดเข้าปลาอาหารจได้รับพระราชทานแต่หนึ่งหาหมีได้ กินแต่นำมุดคุดกอนแลกแดงแลเลือดหนองทุกเพลารাত্রี ไฟแลน้ำเคียวเผาเปนจุนไปแลวเปนมาเล่ากำยังไม่สิ้นกราบไจทนทุกขเวทนาไปกว่าจสินกำนั้น บิดามาตาญาติวงษาผู้ใดจมาชวย

ก็หาหมีได้ ผู้ใดทำบุญไว้ผลบุญก็จะไปช่วยผู้นั้น และนักปราชญ์พิจารณารักษาโหราศาสตร์
ในอบายภูมแล้ว จึงฝึกใจให้เหินทุกขังอนิจจังอนัตตาอุษาหังธรรมเทศนา รักษาศีลเม
ตากาวนา พังธรรมพระเจ้าเทศนาสั่งสอนไว้ ก็จพ้นจากอบายภูมทั้งสี่

พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน หน้าที่ 102-106

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีการ
กล่าวถึงสวรรค์ชั้นต่างๆ เปเรต อสุรกาย เทวดา นรก และความทุกข์เวทนาในอบายภูมิต่างๆ
อย่างละเอียด ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ที่คำอธิบายถึงเหตุและผลของ
"กรรม" หรือการกระทำในรูปแบบต่างๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญ เนื้อความที่ยกมาข้างต้น
มีใจความว่า ในทศกรรมบทสิบประการ ประกอบด้วย กายกรรมสามประการ คือ ลักทรัพย์
จับต้องสิ่งของที่มีเจ้าของตน และกล่าวคำหยาบคาย มโนกรรมสามประการ ประกอบด้วย
โลภ ผูกพยาบาทจองเวร และเห็นผิดเป็นชอบ

นอกจากนั้นยังกล่าวอีกว่า ถ้าผู้ใดมีได้ทำการกุศล เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดใน
สวรรค์ชั้นจตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ฆายามาตูลิศา จนถึงพรหมสิบหกชั้น ใดชั้นหนึ่งตาม
วาสนาของตน หากผู้ใดทำการกุศล ทั้งทางกาย วาจา หรือทางใจ ครั้นตายไปต้องตกนรก
กลายเป็นเปรตหรืออสุรกาย ได้รับทุกข์เวทนาต่างๆ ในนรก ในตอนท้ายของเนื้อความ
ที่ยกมา กล่าวย่ำว่า หากผู้ใดเป็นปราชญ์ ฐาปนา ฐาโทษของอบายภูม ฝึกจิตใจให้เห็น
ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา พังธรรมเทศนา รักษาศีล มีความเมตตาใจจิตใจ ก็จะสามารถพ้น
จากอบายภูมทั้งสี่ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่
นิพพาน" มีบทบาทเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ
ในลักษณะของการอธิบายความเชื่อเหนือธรรมชาติ ในรูปของเหตุและผลแห่งการกระทำ
หรือผลกรรมนั่นเอง

6. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ ให้เกิดมโนสำนึก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก โดยใช้ความเชื่อถือและความศรัทธาในพุทธศาสนาผนวกกับความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมของตน ความเชื่อในเรื่องของกรรมอันเกิดจากการกระทำทั้งในส่วนที่เป็นผลบุญหรือบาป และความเกรงกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติ เมื่อคนในสังคมยอมรับและเรียนรู้ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" และยึดปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมตลอดจนซาบซึ้งในคำสอนนั้น การยอมรับในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า เป็นการยอมรับจนเกิดเป็นมโนสำนึก (บุญลือ วันทายนต์ 2554, 176)

ตัวอย่างเนื้อความจากวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีเนื้อความที่แสดงให้เห็นว่า มีบทบาทในการควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก โดยกล่าวเป็นคำสอนให้รู้จักพิจารณาบุญกรรมที่ตนทำไว้ด้วยตนเอง ให้รู้สึกตนถึงเหตุและผลของการกระทำต่าง ๆ ด้วยมโนสำนึกในจิตใจของตน ความว่า

บุคคลทำบุญเมื่อจตายคิดถึงตัว ว่าได้ทำบุญให้ทานไว้ ก็เรียกว่ารักตัวเอง
บุคคลทำบาปเมื่อจตายคิดถึงตัว ว่าทำบาปไว้ก็ชังตัวเอง ชอ่หนึ่งถามว่าบุคคล
อย่างไร ไม่รู้แก่ไม่รู้ตาย พระเจ้าตรัสเทศนาว่าคนไม่รู้ตายไม่รู้แก่นั้น แต่พระสงฆ์ซึ่ง
ได้อรหัตแล้ว จไปสู่พระนิพพานนั้นไม่รู้แก่ไม่รู้ตายเลย ชอ่หนึ่งคนชั่วมากหรือคนดีมาก
พระเจ้าตรัสว่าทุกวันนี้คนชั่วมากก็เพราะน้ำใจเองจะดีก็เพราะน้ำใจตนเอง บุคคล
คนที่อุษาทำบุญให้ทาน รักษาศีลฟังพระธรรมเทศนาก็ได้จำเรื้อชั่ว นีแลชั่ว
หน้า ในชาตินี้จมีคนสรรเสริญ เมตากรุณาไปภายภาคหน้า ก็จะได้สวรรค์สมบัติ
บุคคลแลนิพพานสมบัติ บุคคลจำพวกหนึ่งเกิดมายากจนไร้ญาติพี่น้อง ดินด้นมือ
ด้นน้กต่าง 2 แล้วหมีคิดถึงตัวทำกายกำวาจากำมโนกำ ไมเมตากรุณาสัตว
ทำคำต่าง 2 ไม่คิดถึงตัวว่ากำได้ทำมาแต่ก่อน จึงงทนทุกขเวทนาอยู่ตั้งนี้ ตาย
แล้วจบายหน้าไปบายภุมเปนเพียงแท้แล 2 บุคคลมีชาติอันสูงสกุลสูง มีทรัพย์
มากแล้วไม่คิดถึงตัว ว่าบุญหนหลังสิ่งใดจตบแต่งให้ แลทำแต่อกุศลต่าง 2 ครั้น

ตายก็จ่ายหน้าไปอบายภูมิเป็นอันเที่ยงแท้แล บุคคลผู้ใดเมื่อยังยากจนอยู่ ควน
 คิดถึงคุณพระเจ้าเนื่อง 2 อยู่ว่าถ้ามีทรัพย์ขึ้นจะทำบุญให้ท่าน ครั้นมีทรัพย์แล้วยอม
 ประมาทหลงไปด้วยบุตรภรรยาทรัพย์สิ่งสิน ผู้นั้นครั้นตายก็ไปอบายภูมิ
 พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน หน้าที่ 127-129

เนื้อความข้างต้นกล่าวว่ บุคคลจะทำบุญเมื่อจะตายคิดถึงแต่ตัว ว่าได้ทำบุญ
 ให้ท่านไว้ ก็เรียกว่ารักตัวเอง บุคคลทำบาปเมื่อจะตายคิดถึงแต่ตัว ว่าทำบาปไว้ก็ชังตัว
 เอง ข้อหนึ่งถามว่าบุคคลเป็นอย่างไร ไม่รู้แก่ไม่รู้ตาย พระเจ้าตรัสเทศนาว่าคนไม่รู้ตาย
 ไม่รู้แก่นั้น แต่พระสงฆ์ซึ่งได้อรหันต์แล้ว จะไปสู่นิพพานนั้นไม่รู้แก่ไม่รู้ตายเลย ข้อหนึ่ง
 คนชั่วมากหรือคนดีมาก พระเจ้าตรัสว่าทุกวันนี้คนชั่วมากก็เพราะน้ำใจเอง จะดีก็เพราะ
 น้ำใจตนเอง บุคคลที่อุตสาหะทำบุญให้ท่าน รักษาศีลฟังธรรมเทศนาก็จะได้จำเริญชั่วนี้แล
 ชั่วหน้า ในชาตินี้จะมีคนสรรเสริญ เมตตากฤษณาไปภายภาคหน้า ก็จะได้สวรรค์สมบัติ บุคคล
 และนิพพานสมบัติ บุคคลจำพวกหนึ่งเกิดมายากจนไร้ญาติพี่น้อง ตีนด้วนมือด้วนหักต่าง
 ต่าง ไม่คิดถึงตัวว่ากรรมใดทำมาแต่ก่อนจึงทนทุกข์ขเวทนาอยู่ดังนี้ ตายแล้วก็จะจ่ายหน้า
 ไปอบายภูมิเป็นเที่ยงแท้แล แลบุคคลมีชาติอันสูงสกุลสูง มีทรัพย์มากแล้วไม่คิดถึงตัว
 ว่าบุญหนหลังสิ่งใดจะตบแต่งให้ แลทำแต่อกุศลต่างๆ ครั้นตายก็จะจ่ายหน้าไปอบายภูมิ
 เป็นเที่ยงแท้ บุคคลผู้ใดเมื่อยังยากจนอยู่ ควรคิดถึงคุณพระเจ้าเนื่องเนื่องอยู่ว่าถ้ามีทรัพย์
 ขึ้นจะทำบุญให้ท่าน ครั้นมีทรัพย์แล้วยอมประมาทหลงไปด้วยบุตรภรรยาทรัพย์สิ่งสิน ผู้นั้น
 ครั้นตายก็จะไปอบายภูมิ

บุคคลนั้นมักจะทำบุญเมื่อใกล้จะตายด้วยหวังอานิสงส์ ซึ่งเป็นการทำบุญที่คิดถึง
 แต่ตนเอง บุคคลเหล่านี้ยอมไม่อาจไปถึงนิพพาน และพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนว่า คนจะดี
 หรือจะชั่ว ขึ้นอยู่กับจิตใจของตน แม้จะทำบุญให้ท่านมากมายเพียงไร แต่ถ้าจิตใจไม่ดีแล้ว
 บุญทานนั้นยอมไม่ส่งผลให้ถึงนิพพาน คนที่เกิดมายากจน ไร้ญาติขาดมิตร พิการ แล้ว
 ยังไม่คิดสิ่งที่เป็นกุศล ไม่คิดเมตตาสัตว์ต่าง ๆ ไม่คิดถึงเวรกรรมที่ได้ทำมาแต่กาลก่อน
 จึงได้รับทุกข์ขเวทนาเช่นนี้ เมื่อตายไปก็ต้องไปสู่อบายภูมิอย่างแน่นอน บุคคลใดเกิดมา
 มีชาติตระกูลดี มีทรัพย์ แล้วประมาท ไม่ทำบุญ ไม่คิดการกุศล ครั้นตายไปก็ต้องไปสู่อ
 บายภูมิเช่นกัน

จากเนื้อความข้างต้นเห็นได้ว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีคำสอนที่ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก สอนให้มนุษย์มีความรู้สึกตนไม่ประมาทในทรัพย์และวาสนา โดยใช้ความเชื่อถือและความศรัทธาในพุทธศาสนาผนวกกับความเชื่อในเรื่องของกรรมอันเกิดจากการกระทำ ทั้งในส่วนที่เป็นผลบุญหรือบาป และความเกรงกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติ

กล่าวได้ว่า วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีเนื้อหาคำสอนที่เป็นความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และความเชื่อพื้นฐานที่ปรากฏในวรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" มีบทบาทในการช่วยกำกับพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามจารีตและประเพณี ซึ่งทั้งมีคำสอนที่เป็นข้อห้ามโดยตรงและมีส่วนที่กล่าวเป็นข้อห้ามต่างๆ เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียแก่ตนเองและครอบครัว ทั้งยังป้องกันคำครหาจากสังคมด้วย

สรุปคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" กับความเชื่อในสังคมไทย

จากการศึกษาคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมกลอนสวด เรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" พบว่าคำสอนในวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมไทย ซึ่งจำแนกได้ ๖ ประการคือ

1. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เห็นได้จากข้อคำสอน เตือนใจต่างๆ เช่น คำแม่สอนลูก เป็นต้น
2. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เห็นได้จากการนำคำสอนต่างๆ มาผูกโยงกับความเชื่อของสังคม และถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งช่วยเน้นย้ำศรัทธาให้รู้สึก "เชื่อ" หรือคล้อยตามโดยที่ผู้ปฏิบัติตามไม่รู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับ
3. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตาม เห็นได้จากการผูกโยงข้อคำสอนต่างๆ เข้ากับหลักศีลธรรม และชี้ให้เห็นโทษของการโลภ หลง ในกามคุณประการต่างๆ ว่าจะได้รับผลเช่นไร โดยอาศัยกุศโลบายว่า คำสอนเหล่านี้เป็นถ้อยคำที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระเจ้าออกปาก ผากศาสนาไว้) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้แต่งต้องการเร้าใจหรือจูงใจให้มนุษย์ปฏิบัติตามคำสอนนั้น

4. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่อง พฤติกรรม เห็นได้จากคำสอนที่ชี้ให้เห็นผลที่ได้รับจากสังคัม ว่าจะมีการประณาม รังเกียจ และไม่ยอมรับบุคคลที่ละเมิดข้อคำสอน เช่น บุคคลที่ไม่รู้จักความกตัญญูแก่บิดามารดาหรือ ครูอาจารย์ บุคคลที่ละเลยหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อครอบครัว เป็นต้น เมื่อคำสอนที่เป็นกรอบ ความประพฤติให้กับคนในสังคัมไทยปฏิบัติตามสืบทอดกันมา จนกลายเป็นวิถีประชาและเป็นจารีตที่ทุกคนในสังคัมรับรู้และเข้าใจว่า หากต้องการอยู่ในสังคัมอย่างราบรื่น ต้องปฏิบัติตามคำสอนเหล่านี้อย่างเคร่งครัด

5. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาวะเหนือธรรมชาติ เห็นได้จากคำสอนต่างๆ ที่ปรากฏใน วรรณกรรมเป็นคำสอนที่เป็นพุทธปรัชญาที่ผสมกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคัม คือ ความเชื่อเรื่องการบูชาภูติผี เทวดา เจ้าที่เจ้าทาง นรก สวรรค์ อดีตชาติ เปเรต อสุรกาย เทวทูต ที่คนในสังคัมเชื่อว่า สามารถให้คุณให้โทษ ผู้สร้างงานวรรณกรรมใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เชื่อมโยงข้อคำสอนควบคู่ไปกับเรื่องของผลกรรม หรือผลจากการกระทำ ทั้งในทางที่ดีและร้ายอย่างละเอียด ทำให้คำสอนต่างๆ นี้ แทรกซึมและฝังรากลงในระบบความเชื่อของสังคัมไทยสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

6. วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" ช่วยควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก เห็นได้จากเนื้อความที่เป็นข้อคำสอนต่างๆ ให้มนุษย์รู้จักพิจารณาตนเอง ระลึกตนอยู่เสมอถึงบุญกรรมที่กระทำไว้ ตลอดจนคำสอนที่ช่วยเตือนสติด้วยผลของการกระทำหรือผลกรรมต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์เกิดความเกรงกลัวต่อการทำผิด และความเกรงกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ภูติผี เทวดา เจ้าที่เจ้าทาง เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่จะช่วยเตือนใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก ไม่ประมาทในทรัพย์และวาสนา เมื่อมนุษย์เกิดมโนสำนึกในจิตใจของตน และใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวังไม่ก่อความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น สังคัมก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นนามธรรม และมีที่มาจากอารมณ์กลัวในความไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่แน่นอนของธรรมชาติรอบตัวคน ทำให้ผู้นำสังคัมหรือ ชุมชน ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครองสังคัมให้สมาชิกในสังคัมอยู่ร่วมกันอย่างสงบ และสันติ ไม่เบียดเบียนกัน วรรณกรรมกลอนสวดเรื่อง "พระเจ้าเข้าสู่นิพพาน" นี้ มีส่วน

ช่วยสังคม ในการกำหนดแนวทางความประพฤติ และความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ให้แก่สังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด ในบทบาทที่เป็นวรรณกรรมคำสอน ที่มุ่งสั่งสอนข้อปฏิบัติ และข้อห้ามต่างๆ

กล่าวได้ว่า วรรณกรรมเรื่อง "พระเจ้าเจ้าสูนิพพาน" มีความสำคัญในการเป็น เครื่องมือถ่ายทอดความเชื่อของสังคมไทยจากยุคสมัยหนึ่ง ไปสู่อุคสมัยหนึ่งอย่างมีแบบ แแผน โดยความเชื่อต่างๆ ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมนี้ เป็นความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างยิ่งกับสังคมไทย และเป็นความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติตนในรูปแบบต่างๆ ของบุคคล สืบทอดกันมาในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์
กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ดุษฎี
นิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- บุญลือ วันทายนต์. สังคมวิทยาศาสนา กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2554.
- บุญเด่นศรี อีชโรจน์. ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2545.
- พัทยา สายหู. สรุปอภิปรายเรื่องวรรณกรรมพื้นบ้านตะวันตกของไทยกับสังคม ใน
นิทรรศการชีวิตไทยในภูมิภาคตะวันตก ม.ป.ท., 2525.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 8 (คดีชนวิทยา
สำหรับครู) หน่วย 8-15. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมมาธิราช. 2542.
- วรเวทย์พิสิฐ, พระ. วรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2502.
- วิทย์ ศิวะศรียนนท์ "วรรณคดีและสังคม" ใน วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่
4 พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.
- วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 5 (1) : มกราคม - เมษายน 2558